

van de tweede oorlogsdreiging ook de behoefte aan muren langs de rivier verdween ⁹⁵).

Het project dat Haestens weergaf was niet anders dan de uitwerking van het octrooi dat de stad op 8 september 1594 verkregen had van de Staten van Holland om de benodigde gronden ten oosten en westen van de Leuve te onteigenen 'om die te employeeren tot de graften ende wallen der voorsz. stede ende voorts binnen te doen vergraven tot watergrachten ende voorts tot opslagen, marcten, straten ende andere publycke plaetsen ende wercken gebruyckt te worden' enz. ⁹⁶) en van het consent van Schieland om de Schiedamsedijk tot en met het Vasteland binnen de stad te trekken (1599) ⁹⁷). Militaire belangen hadden toen nog overwogen; bij de uitvoering werd evenwel de geprojecteerde vestingmuur langs de rivier vervangen door een kademuur (Boompjes), met slechts enige bastions bij Oudehaven en Leuehaven, nog wel de Schiedamsevest gegraven en een houten Nieuwe Schiedamsepoort opgezet (1599), maar bovenal een ruim havencomplex ten dienste van de handel tot stand gebracht: Leuehaven (1598 e.v.) ⁹⁸), Wijnhaven en Scheepmakershaven (ca. 1613) en Boompjes (1615). Daarmee was de stadsdriehoek voltooid.

Van de Rotterdamse lust tot uitbreiding van de stadsinvloed in de jaren negentig van de zestiende eeuw getuigen o.a. de koop van tweederde parten van Feyenoord op 11 februari 1591 (de rest volgde in 1658) ⁹⁹), de koop van de hofstad Weena in 1590 ¹⁰⁰) en van de ambachtsheerlijkheid van Cool in 1596 ¹⁰¹) en de koop van de aanwassen tot de vijftiende hoefslag voor de Schielandsedijk buiten de Oostpoort eveneens in 1596 ¹⁰²). Door deze aankopen kreeg de stad wel het eigendomsrecht maar niet de jurisdictie.

Het bevolkingsaantal van Rotterdam, dat in 1562 ca. 10.000 had bedragen, was in 1622 gestegen tot 19.532 (met Cool samen 19.780) ¹⁰³) en in 1690 (met Cool samen) tot ca. 51.000 ¹⁰⁴). In de achttiende eeuw volgde eerst een teruggang tot (met Cool samen) ca. 44.000 in 1745 en dan een hernieuwde groei tot 53.212 (met Cool samen 57.510) in 1795 ¹⁰⁵).

In de laatste decennia van de zestiende en de eerste decennia van de zeventiende eeuw werd het stadsoppervlak, dat tevoren te ruim geweest was, in snel tempo volgebouwd. In de grote behoefte aan bouwgrond kon aanvankelijk nog voorzien